

CHỮ "THỜI" TRONG KINH TẾ

□ TRẦN TRUNG PHƯỢNG

THỜI GIAN, MỘT NHÂN TỐ QUAN TRỌNG CỦA QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN KINH TẾ

Nếu ở các thế kỷ trước, khi loài người vẫn còn đang sống trong giai đoạn văn minh tiền công nghiệp, thời gian không được xem như là một yếu tố quan trọng, có tác dụng quyết định đối với cuộc sống con người, thì ngày nay, kể từ khi cuộc cách mạng khoa học kỹ thuật lần thứ nhất bùng nổ, xã hội toàn cầu bước vào giai đoạn văn minh công nghiệp và tin học, thời gian đã trở thành một nhân tố hết sức quan trọng của quá trình phát triển kinh tế và xã hội. Loài người không còn thông thả bước đi những bước song hành với thời gian mà phải luôn luôn chạy nước rút, cố nắm bắt thời gian đã bỏ trước khá xa.

Nhất là khi tư tưởng thực dụng và tư tưởng hiệu năng trở nên phổ biến khắp nơi trên thế giới thì thời gian lại càng trở thành một "món hàng" hết sức đắt giá, một thứ "quý đặc biệt" vừa rất hào phóng nhưng đồng thời cũng lại rất keo kiệt, bên cạnh quỹ hàng hóa, quỹ tài chính và chất xám.

Nhà tương lai học Alvin Toffler là người đã đưa ra các khái niệm về "kinh tế nhanh", "kinh tế chậm". Theo A. Toffler, kinh tế chậm là sản phẩm của một xã hội bị ràng buộc nhiều bởi các tập quán lạc hậu, các kiểu tư duy lỗi thời và bởi các hệ thống "đóng" trên nhiều lãnh vực khác nhau của đời sống xã hội. Hệ thống thần kinh của nền kinh tế chậm thường tỏ ra ít nhạy cảm hoặc phản ứng tiêu cực với các biến đổi ở môi trường chung quanh, vì thế rất ít có khả năng thích nghi với sự thay đổi của môi trường.

Trái lại, "kinh tế nhanh" là một sản phẩm đặc trưng của nền văn minh tin học, là một nền kinh tế có khả năng giải phóng nhanh nhất tất cả tiềm năng tinh thần và vật chất của một xã hội và sở dĩ nền "kinh tế nhanh" làm được điều này vì nó luôn luôn tìm cách nâng tốc độ

thông tin lên một mức cao nhất và đẩy nhanh quá trình tăng tốc ở tất cả các lãnh vực khác nhau của đời sống xã hội, từ giáo dục, khoa học kỹ thuật, sự ứng dụng khoa học vào sản xuất, các quyết định hành chính, kinh tế và lập pháp cho đến quá trình luân chuyển và tiêu thụ một sản phẩm...v.v...Luật gia tốc ngày càng tác động mạnh mẽ đến các hoạt động kinh tế, và những nền kinh tế nào còn lãng phí nhiều thời gian, không biết đến một qui luật khắc nghiệt "nhanh sống chậm chết" trong nền kinh tế thế giới thì sẽ bị đào thải ra khỏi quá trình tiến hóa chung của nhân loại.

Chữ THỜI trong kinh tế có nhiều nghĩa khác nhau:

- **Thời lượng:** Các hoạt động kinh tế không chỉ tiêu hao năng lượng mà còn ngốn mất một số thời lượng nhất định. Cùng một thời lượng nhất định có thể cho ra nhiều kết quả khác nhau, và hiệu quả của một nền kinh tế không chỉ được xác định bởi tính năng của guồng máy vận hành mà còn bởi các chỉ số có liên quan đến thời gian như: tốc độ tăng trưởng kinh tế, thời gian chu chuyển của tư bản, thời gian lao động xã hội cần thiết...Ngoài hàm lượng trí tuệ và các chỉ số kinh tế-kỹ thuật khác, hàng hóa sản xuất ra còn bao gồm hàm lượng thời gian và

phương án tối ưu trong sản xuất được đặt ra là với một thời lượng ít nhất người ta tạo ra một số lượng sản phẩm nhiều nhất với chất lượng tốt nhất và có khả năng cạnh tranh nhất...

- **Thời dụng:** Ngày nay, vấn đề sử dụng thời gian đã trở thành đối tượng nghiên cứu của một ngành khoa học đặc biệt là thời dụng học. Vấn đề này liên quan đến vấn đề hiệu quả và năng suất. Sử dụng thời gian như thế nào để có hiệu quả nhất không phải chỉ là mối ưu tư của các nhà sản xuất, kinh doanh mà còn là mối ưu tư hàng đầu của những xã hội có ý chí phát triển mạnh mẽ.

- **Thời cơ:** Lịch sử kinh tế và chính trị của các quốc gia đã cho thấy thời cơ kinh tế không phải lúc nào cũng dễ dàng đến với những quốc gia và cá nhân không có đủ sự chuẩn bị cần thiết để nắm bắt và tận dụng thời cơ hầu đạt các mục đích riêng của mình. Đối với các nhà đầu tư và nhà kinh doanh, vấn đề THỜI cơ bao giờ cũng được chú ý đặc biệt, bên cạnh hai yếu tố khác là NHÂN (hòa) và ĐỊA (lợi).

- **Thời hiệu:** Thời hiệu ở đây không chỉ có nghĩa là hiệu lực của một chính sách, một chủ trương hoặc một văn bản pháp lý mà còn có nghĩa là hiệu quả của một hoạt động được đo lường trong một đơn vị thời

gian nhất định. Tăng cường hiệu quả của thời gian cũng có nghĩa là nâng cao năng suất và hiệu quả kinh tế của các hoạt động kinh doanh, đầu tư, sản xuất. Hiện có cả một ngành khoa học chuyên nghiên cứu vấn đề cải thiện và tăng cường hiệu năng làm việc của con người, đặc biệt là của công nhân, gọi là *Ergonomics*. Ngoài ra, để tăng cường hiệu quả của thời gian, cũng cần phải chú ý đến việc thu hẹp cái mà các nhà kinh tế học gọi là *time-lag* (thời gian chết), tức một khoảng thời gian trống xảy ra trước khi một hoạt động bắt đầu có hiệu quả thật sự.

- *Thời thượng* (Time preference) và *thời ích* (Time utility): Sự biến động liên tục và phức tạp của đời sống kinh tế làm cho các xu hướng sản xuất đầu tư, tiêu dùng, tiết kiệm luôn luôn thay đổi theo đúng với qui luật "nước chảy về chỗ trũng". Sự xuất hiện và sự thay đổi liên tục của các mode khác nhau chỉ nói lên một điều là sự ưa thích và lợi ích của con người luôn luôn tùy thuộc vào sự biến đổi của thời gian.

- *Thời động* (Time motion): Xét theo quan điểm động lực học, kinh tế là một hệ thống biến động hết sức phức tạp, và sự biến động này được chia ra làm hai loại khác nhau: *biến động thuận lợi*, và *biến động bất thuận lợi*. Quản lý một nền kinh tế cũng có nghĩa là không chế ở mức thấp nhất những biến động bất thuận lợi và tạo ra các biến động thuận lợi cho sự phát triển kinh tế.

- *Thời kế hoặc thời trắc*: Để đánh giá hiệu quả của các hoạt động và biến động kinh tế, cũng như để miêu tả, ghi chép và theo dõi các hoạt động và biến động kinh tế, con người thường thiết lập các biểu đồ thời gian (time-series chart) hoặc các bản phân phối thời gian (temporal distribution). Các kế hoạch phát triển kinh tế ngắn hạn hoặc dài hạn cũng là một công cụ dùng để đo lường, phân phối thời gian và định lượng công việc...

Qua các phân tích về ý nghĩa của chữ *THỜI* nói trên, chúng ta nhận thấy năm bất được chữ thời trong kinh tế quả là một việc làm rất

khó. Bên cạnh thời gian vật lý, thời gian tâm sinh lý, chúng ta còn có cả *thời gian kinh tế* là một loại thời gian không bao giờ phân phối đồng đều cho các quốc gia có trình độ phát triển khác nhau, mặc dù, xét ở khía cạnh vật chất, thời gian bao giờ cũng thuộc về các quốc gia có trình độ phát triển cao và có nền kinh tế biến động theo xu hướng thuận lợi. Đối với các quốc gia chậm phát triển, thời gian chỉ còn có ý nghĩa là một sự thôi thúc mãnh liệt tìm đủ mọi cách để vươn lên, nếu quốc gia ấy không muốn bị đào thải ra khỏi dòng tiến hóa chung.

HOẶC CHÚNG TA CHIẾN THẮNG THỜI GIAN HOẶC THỜI GIAN ĐÁM BẠI CHÚNG TA

Riêng đối với chúng ta, một quốc gia vừa ra khỏi cuộc chiến tranh lâu dài và khốc liệt nhất trong hậu bán thế kỷ 20, lại phạm phải nhiều sai sót trong đường lối, chính sách kinh tế và bỏ qua nhiều cơ hội phát triển, thời gian lại càng trở thành một động lực thôi thúc hết sức mãnh liệt, và nếu chúng ta để bỏ mất cơ hội phát triển một lần nữa thì sự khủng hoảng kinh tế xã hội sẽ trở nên trầm trọng hơn, vận mệnh của dân tộc sẽ bị đe dọa nghiêm trọng. Không những chúng ta cần phải "lấy lại thời gian đã mất" mà còn phải chạy nước rút, tìm mọi cách để thu hẹp khoảng cách phát triển giữa nước ta với các nước láng giềng ở Châu Á. *Hoặc là bây giờ, hoặc sẽ không bao giờ nữa*, đó là mệnh lệnh của chính cuộc sống và của thời đại.

Đến cuối thế kỷ này, dân số nước ta sẽ vào khoảng 80 triệu người. Để bảo đảm sự ổn định tương đối về kinh tế và để tạo ra những cơ sở ban đầu cho sự phát triển kinh tế về sau, trong thời gian 10 năm tới (1991-2000), chúng ta cần đến một số vốn đầu tư vào khoảng từ 34 đến 43 tỉ đô-la để giải quyết các vấn đề có liên quan đến hậu quả chiến tranh, nâng cấp hạ tầng cơ sở thấp kém, giải quyết công ăn việc làm cho số lao động ngày càng đông, thay đổi các thiết bị và công nghệ lạc hậu.

Trong khi đó, số vốn đầu tư từ nước ngoài, cho đến nay, chỉ được

hơn 1 tỉ đô-la (nghĩa là quá ít và quá chậm so với nhu cầu của chúng ta), còn số vốn tích lũy từ nội bộ nền kinh tế chưa đạt được bao nhiêu, lại bị tham nhũng và tiêu cực hoành hành. Đạo quân thất nghiệp ngày một đông hơn. Con số trẻ em bị suy dinh dưỡng nặng lên đến 3 triệu, đe dọa nghiêm trọng đến nòi giống dân tộc. Nạn mù chữ, tái mù chữ vẫn còn đang tiếp tục hoành hành. Với đà giáo dục hiện nay, đến năm 2000, sẽ có 11,42 triệu thanh niên từ 20-30 tuổi ở nông thôn sẽ không qua nổi cấp 2. Lại cần phải chăm sóc khoảng 1 triệu thương binh, người tàn tật, trẻ mồ côi và biết bao nhiêu vấn đề xã hội khác.

Đó không phải là những con số biết nói mà là những CON SỐ KÊU CỨU chúng ta cần phải hành động NGAY, và điều quan trọng nhất là hành động CÓ HIỆU QUẢ để sớm đưa đất nước thoát ra khỏi cuộc khủng hoảng kinh tế-xã hội. Rõ ràng tính cấp bách của các mục tiêu kinh tế-xã hội không cho phép chúng ta bằng lòng với các biện pháp nửa vời, kém hiệu quả, không tính đầy đủ đến yếu tố thời gian (Về mặt thời gian, mâu thuẫn lớn nhất của chúng ta hiện nay là mâu thuẫn giữa *tính cấp bách* của các mục tiêu kinh tế-xã hội với *tính trì trệ* của các biện pháp thực hiện, có giải quyết được mâu thuẫn này chúng ta mới thúc đẩy được quá trình phát triển của đất nước tiến lên).

Trong 3 yếu tố THIÊN THỜI, ĐỊA LỢI, NHÂN HOÀ, có lẽ yếu tố THIÊN THỜI đến gần với chúng ta hơn bao giờ hết. Song vấn đề không phải chỉ là chờ đợi thời cơ mà còn phải biết TẠO THỜI LẬP THỂ, tận dụng tất cả cơ hội, dù là nhỏ nhất, để xây dựng và phát triển đất nước. Mục tiêu của chúng ta không phải chỉ là hội nhập vào cơ cấu của nền kinh tế thế giới mà còn là *hòa nhập thời gian* của sự phát triển kinh tế thế giới. Tất cả chỉ là thứ yếu, chỉ có độc lập dân tộc, sự phát triển đất nước, quyền dân chủ của người dân mới là những mục tiêu cao cả nhất mà chúng ta đang cố gắng phấn đấu để thực hiện. ●

TTP.